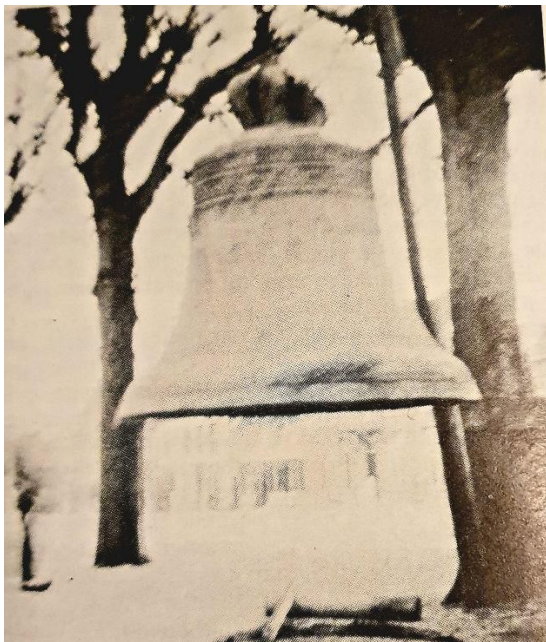

Zo klonk Beusichem in 17^e eeuw; opname van in oorlog geroofde kerkklokken is terug

In de Tweede Wereldoorlog werden Beusichem en Zoelmond beroofd van de kerkklokken. De Duitsers vorderden deze om wapentuig van te maken. De klokken in Beusichem hadden sinds de 17^e eeuw het dorp gewekt, gewaarschuwd bij gevaar of feestelijkheden aangekondigd. Wat bijzonder is: Het Beusichemse geluid is bewaard gebleven in een opname. Dat is dus het geluid zoals het klonk in de 17^e eeuw, want zo oud waren de klokken. Klokkenroof deed zich eerder ook al voor in Beusichem. Lees daarvoor dit verhaal.

We vonden het klokgeluid terug, dat was opgenomen op een grammofoonplaat. Ook vonden we een indringende beschrijving van de dag van de 'roof' van de klokken: 16 januari 1943. U kunt deze lezen op de volgende pagina. Daarin voelt u de ingehouden spanning in het dorp. Want het waren Nederlanders die het werk deden voor de Duitsers, maar hadden ze eigenlijk wel een keuze? Ze moesten ook eten.

Dit is de geroofde grote kerkklok van Beusichem

Na de oorlog kocht de gemeente Beusichem (waartoe Zoelmond behoorde) nieuwe klokken voor beide torens bij Firma Van Bergen uit Heiligerlee. En saillant: De grote en kleine klok in Beusichem zijn zwaarder dan die in Zoelmond. De roof van de Duitsers kostte de Beusichemse gemeente zo 16.000 gulden, waarbij 11.000 gulden was begroot.

Monumentale klokken lieten Duitsers hangen

Niet alle klokken werden omgesmolten. De Duitsers lieten monumentale klokken (van voor 1600) in eerste instantie met rust, deze klokken werden gemarkeerd met een 'M'. De bevolking keek over het algemeen gelaten toe als er klokken uit kerktorens gehaald werden. Voor veel mensen was het een teken dat de Duitsers aan de verliezende hand waren; ze moesten hun toevlucht immers al zoeken in een simpele kerkklok. Een in die tijd veel gebezigde uitdrukking was dan ook 'klokken uit de toren, oorlog verloren'.

Bespotten

Historicus J.J. Nout tekende een mooie anekdote op. De Beusichemmers en Zoelmonders moesten verder zonder klok. Beusichem kreeg een kleine luidklok uit Zaltbommel, Zoelmond een lege zuurstofcilinder. De dorpen graptten over elkaars' klok. Zoelmonders vonden de vervangende kerkklok van Beusichem een 'schapebelleke'. Beusichemmers zeiden dat Zoelmonders de klok wel horen luiden, maar niet meer weten waar de klepel hangt.

Klokkenroof na gruwelijke moord graaf

In 1427 werden de klokken van Beusichem ook al geroofd. De kerk was net herbouwd na een brand. Er was een felle strijd tussen de Bisschop van Utrecht en graaf Jan van Buren (waaronder Beusichem viel). Bisschop Zweder van Culemborg roofde de kerk leeg en nam de klokken mee uit wraak op een poging van graaf Jan van Buren om Zweder gevangen te nemen. De klokken zijn in Culemborg in de kerk opgehangen. De klokkenroof is maar een voetnoot in deze twist. Jan van Buren werd gruwelijk vermoord in Culemborg. Saillant: Zweder van Culemborg stamde af van de heren van Beusichem.

Luister naar geluid klokken

Het geluid van de kerkklokken kunt u ook terugluisteren op de website van Beusichem Leeft. De opname op een grammofoonplaat is vlak voor de klokkenroof gemaakt in opdracht van burgemeester Van Mourik. Zijn naam is vereeuwigd op de nieuwe klokken die in 1950 zijn geïnstalleerd.

HERDENKINGSTEKST KLOK '43

Nooit hadden we gedacht dat onze klokken, dat zeker bezit, vandaag voor 't laatst hebben geluid, en voor ons zijn heengegaan, om versmolten voor kogels en kruit, als kanonnen, moordend aan 't front zouden staan.

Zij riepen ons ter kerk. Dat kwam vaak niet van pas, ons geloof was niet sterk, Toen 't leven zoo makkelijk nog was.

Zij wekten bij brand, luidden bij leven en dood. En hun klokkenzang, beheerschte ons dorpsleven, meer dan drie eeuwen lang!

Zij juichten bij menig feest, die tellers van de tijd, nu zijn we ze kwijt, en missen we ze't meest.

Eerlijk gezegd, we wisten niet dat we zoo aan hen waren gehecht, iets goed ouds vertrouwds ging heen. 't Doet zeer, 't keert niet weer.

Allen de herinnering blijft, met de opgenomen klanken

Doch als er straks vrede komt, dan geldt als eerste Daad, Van Plicht en Burgerzin, In den toren, moeten klokken in.

Beusichem 16 januari 1943

Dit is het indrukwekkende relaas van de klokkenroof

(Uit notulenboek van Kerkvoogdij 8 oktober 1943)

Diep heeft het alle dorpsgenoten getroffen dat de Duitse weermacht de klokken heeft gevorderd. De grote brandklok dateerde uit 1640 en was opgehangen aan zes beugels die een christuskop droegen. De kleinere klok was van 1615. (Voor de opschriften zie Ds A. de Wilde, Uit de kerkgeschiedenis van Beusichem.) Met toestemming van de Orts kommandant uit Culemborg hebben zaterdag 16 januari 1943 de klokken voor 't laatst geluid. De klank is op een grammofoonplaat vastgelegd. Ds A. de Wilde heeft er zaterdag 17 januari 1943 over gepreikt. Zonder in sentimentaliteit te vervallen heeft ds A. de Wilde de weemoed van dit scheiden belicht en aan de hand van den bijbel op andere verdrukke volken gewezen, hoe zij zich in de verdrukking hielden en hoe God uitkomst gaf.

De klokken verstoppen 't ging niet aan. 't Schijnt in Oosterbeek of Renkum gebeurd te zijn. 't Gevolg was dat de hele kerkeraad in gijzeling werd gezet, toen kwamen de klokken terug en mocht ook de gegijzelde kerkenraad weer naar huis.

Dinsdag 19 januari 1943 kwamen er mannen met een lier en katrollen. De menschen bij ons dachten dat ze de klokken er nooit uit zouden krijgen. Och, die menschen konden 't ook niet helpen. De aannemer van 't werk was vroeger bij de wegebouw geweest, had ook betere dagen gekend, moest ook leven en eten.

Als hij de klokken niet uit den toren haalde, dan deed 't een ander.

Zoo redeneerden de menschen uit ons dorp niet. Die zeiden, als de Duitschers de klokken

moesten hebben, moesten ze ze zelf maar halen.

Zelfs heel zuinige – menschen, anderst tot op 't gierige af, zouden graag veel geld gegeven hebben, als de klokken hadden mogen blijven. Dat hun offervaardigheid zoo groot blijve, als er straks, wanneer 't vrede wordt, nieuwe klokken in den toren komen moeten.

Hoe kan een goeie Hollander er zich voor 'leenen' klokken uit den toren te halen, vonden dorpsgenoten. De menschen voerden aan dat ze 't uit nood deden, nog liever klokken uit de torens haalden dan in Duitschland werken. Ze vroegen om brood zonder bon. Ze kregen 't niet, de bakkers verkochten niet aan klokkedieven.

't Was een druilerige regendag dien 19den januari 1943. Dien dinsdag werden de klokken uit hun luistoel gehaald en geschreeuw in den toren tot de mannen, die beneden bij Van Alphen de staalkabel lieten vieren en daartusschen een gebarsten klank van de klok als men er tegen stootte.

Intusschen ging het klok uithalen niet voorspoedig want de klok wilde niet door de zolders.

't Werk begon om 's morgens half elf en om 's avonds vijf uur was 't donker geworden. Veel menschen stonden om en bij de toren. De groote klok was de laatste zolder genaderd. Doch kon er niet door.

Bij het schijnsel van een lantaarn werkte men verder. Doch om zes uur moesten de klokkenhalers 't opgeven. 't Was te donker geworden.

Den volgenden morgen werd het werk voortgezet en om half elf den 20 januari 1943 bereikten de klokken den begane grond. Ze zijn nog gefotografeerd. Maar daar is niet veel van

terecht gekomen, 't is daar te donker onder den toren.

Onder den toren hebben ze nog een paar weken gestaan. Een groote trailer heeft ze opgehaald en naar Tiel, de verzamelplaats der Betuwse klokken gebracht.

Ze zeggen dat ze bij Daalderops metaalwarenfabriek zijn opgeborgen, anderen noemen Dam's Houthandel. Verheugend was 't bericht dat de klokken er oktober 1943 nog stonden.

We hopen op een spoedige vrede en behalve de vrede zouden we dan ook de eigen klokken nog kunnen weerkrijgen.

Nu doen we het met een schapenbel, dat is een klein luidklokje van het stadhuis van Zaltbommel. We zijn er al helemaal aan gewend, dat is alles goed en best, maar 't draagt 't gevaar in zich dat als onze klokken niet terug mochten komen, dat wanneer we straks nieuwe klokken moeten hebben, de menschen zeggen: 'De schapenbel doet bès' en dan ook al omdat na den vrede 't geld schaars zal zijn, de menschen hun portemonnaie dicht zullen houden.

Leed slijt door de tijd, maar smaad vreet dieper in.

We hadden klokken en willen ze weer hebben, laat dat 't richtsnoer zijn, als de oude onverhoopt niet mochten terugkeren.

De klokken, destijds van de kerkelijke gemeente kwamen in den Napoleontischen tijd aan de burgerlijke.

Ze zeggen dat de gemeente de klokken uitbetaald krijgt, doch zo'n stuk dorpsgeschiedenis is niet te betalen, en bovendien geschiedt de uitbetaling in papier en dat zal na de oorlog niets meer waard zijn.

En wie zal ons klokken geven met den zelfden klank? Voor het scheppen ervan, nam de klokkengieter het geheim mee in 't graf.

